

UPPRUSTNING AV ELLJUSSPÅRET VID TÄBY IP

Rapporter från Arkeologikonsult 2025:3871

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

L2015:9590, L2014:233 och L2015:9506

Prästgården 2:5 och 2:1, Skogberga 4:1

Täby socken

Täby kommun

Stockholms län

Författare Sabina Larsson

Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Stockholms län
Länsstyrelsens diarienummer:	27903-2025
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2025-06-30
Uppdragsnr i KMR:	202500872
Företagare:	Täby kommun
Fastighet:	Prästgården 2:5 och 2:1, Skogberga 4:1
Berörda lämningar, KMR:	L2015:9590, L2014:233, L2015:9506
Typ av undersökning:	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Utförandetid, fältarbete:	1 september 2025
Inmättningsmetod:	RTK-GPS
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdssystem:	RH 2000
Projektledare:	Sara Malmström/Sabina Larsson
Rapportansvarig:	Sabina Larsson
Fältpersonal:	Sverker Holmqvist, Sabina Larsson
Planer och layout:	Sverker Holmqvist
Fynd:	Inga fynd påträffades.

ARKEOLOGIKONSULT
Karins väg 5, 194 61 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41
www.arkeologikonsult.se

Fastighetskartan (Topografi 10 och Fastighetsindelning): ©Lantmäteriet
Omslagsbild: Schakt 5. Foto från nordväst.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

UPPRUSTNING AV ELLJUSSPÅRET VID TÄBY IP

Rapporter från Arkeologikonsult 2025:3871

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

L2015:9590, L2014:233 och L2015:9506

Prästgården 2:5 och 2:1, Skogberga 4:1

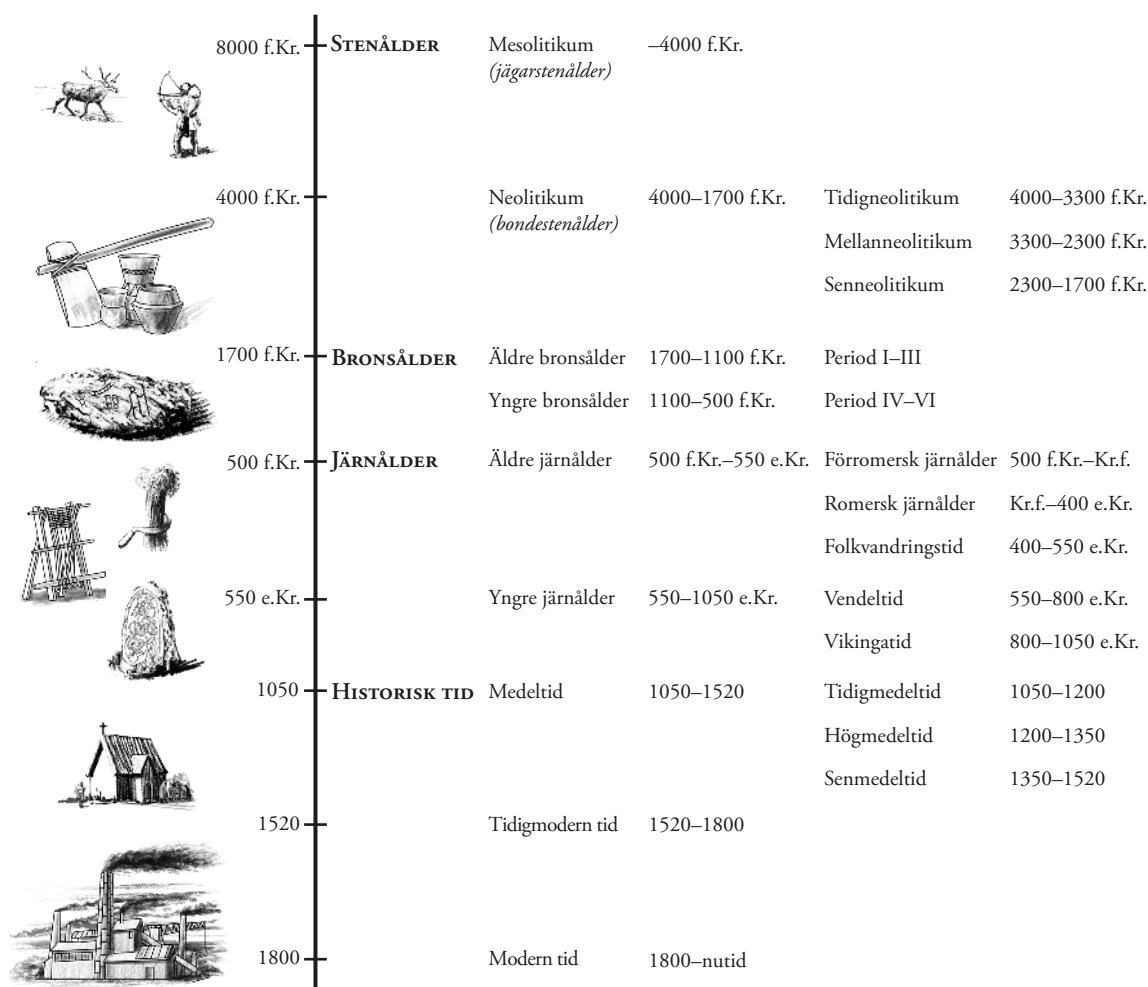
Täby socken

Täby kommun

Stockholms län

Författare Sabina Larsson

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från Länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	7
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	8
Tidigare arkeologiska insatser	8
GENOMFÖRANDE	10
RESULTAT	11
ÄNDRINGAR I KULTURMILJÖREGISTRET (KMR)	16
REFERENSER	17
Litteratur	17
Digitala källor	17
BILAGOR.....	18
Bilaga 1. Schakt	18

Figur 1. Översiktskarta med platsen för uppdraget markerad på Terrängkartan. Skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

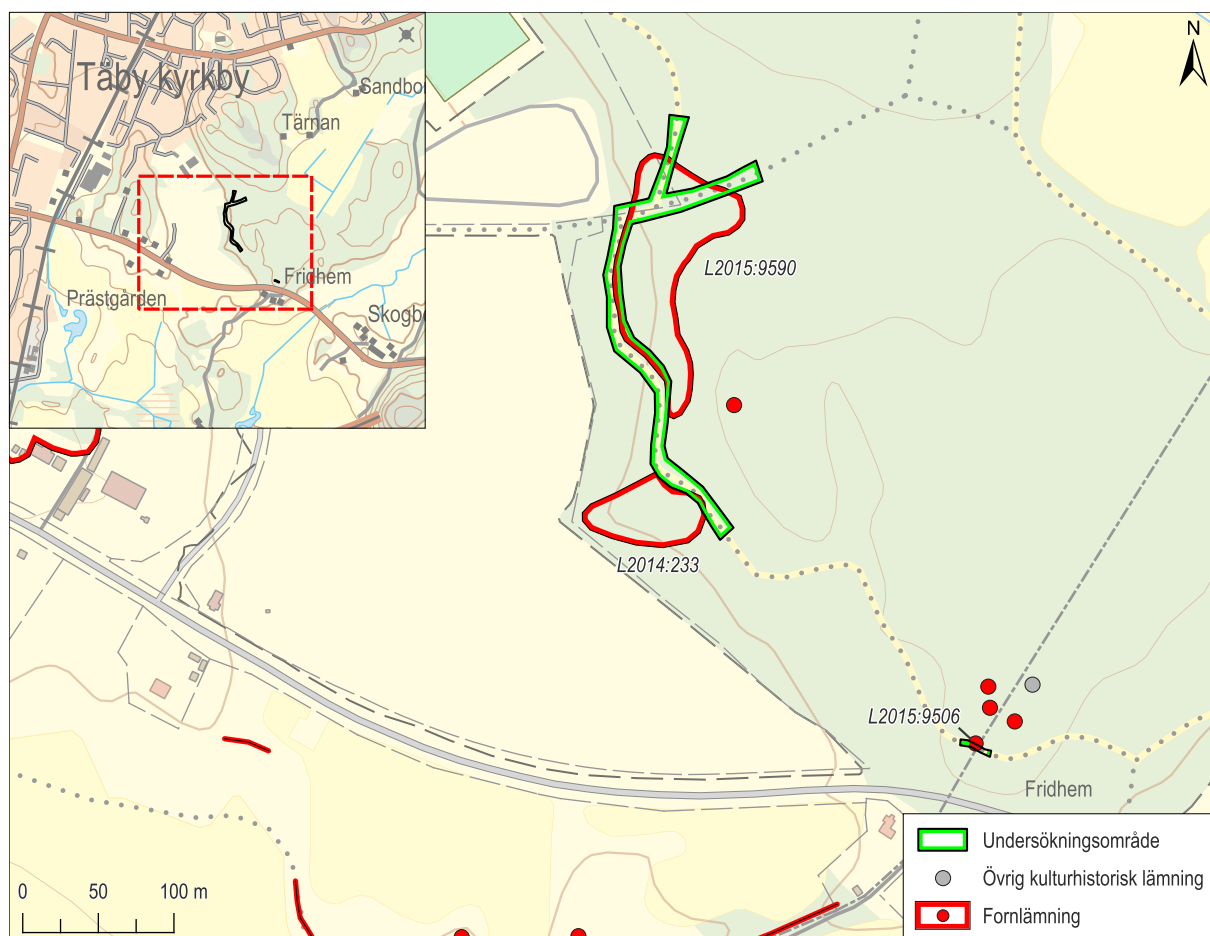
I samband med upprustning av elljusspåret vid Täby IP i Täby kommun, Stockholms län, har Arkeologikonsult genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Uppdraget berörde de sträckor av elljusspåret som passerar inom, eller intill, fornlämningarna L2015:9590 (gravfält), L2014:233 (gravfält) och L2015:9506 (hög). För att göra så lite ingrepp i fornlämningarna som möj-

ligt beslutades att ställa lyktstolparna på fundament ovan jord, i stället för att gräva ner stolpar och elkabel i marken. Den arkeologiska insatsen innebar därför främst att, tillsammans med entreprenören, peka ut lämpliga platser att ställa fundamenten på. 13 mindre schakt, 1–2 kvadratmeter stora, grävdes. Majoriteten nådde inte steril undergrund. Inget av arkeologiskt intresse framkom.

INLEDNING

Med anledning av planerade markingrepp längs elljusspåret vid Täby IP i Täby kommun, Stockholms län, har Arkeologikonsult genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning.

Uppdraget berörde gravfälten L2015:9590 och L2014:233 samt högen L2015:9506 (figur 2). Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera fornlämningarna.

Figur 2. Undersökningsområdet och berörda fornlämningar mot bakgrund av Fastighetskartan. Skala 1:5 000. Översikt i skala 1:35 000.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Platsen för uppdraget är belägen sydväst om Täby kyrkby, i den fornlämningsrika miljön mellan Valentunasjön och Ullnasjön. Området ingår i riksintresset för kulturmiljö, Täby prästgårdsmark (AB 73), där det utpräglade odlingslandskapet med sina stensträngssystem, odlingsterrasser, fossila åkrar, husgrunder och fägator, såväl som gravfälten vid Skogberga och prästgården, visar på äldre järnålderns bebyggelseutveckling och organisation (Samhällsutvecklingskontoret, Täby kommun 2024, s. 21).

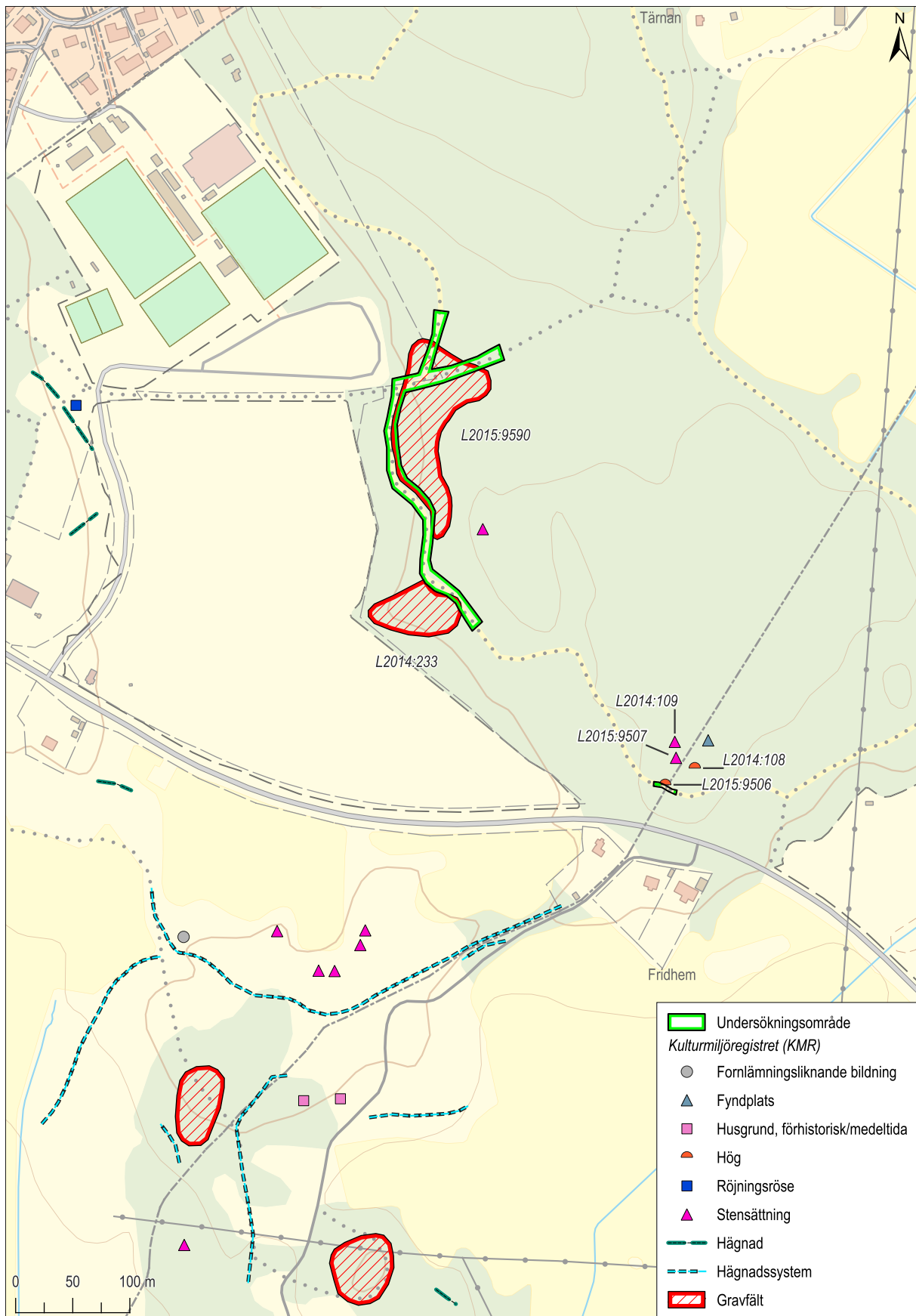
Det större av de två gravfälten som berörs (L2015:9590) består av cirka 21 gravar, 19 runda stensättningar och 2 kvadratiska, samt 4 resta stenar. Ungefär 40 meter söder om detta finns ytterligare fem stensättningar, som tillsammans utgör gravfältet L2014:233. Båda gravfälten är belägna i kuperad terräng som idag är skogbeväxt och många av gravarna är övertorvade och svåra att identifiera. Högre upp i terrängen, cirka 30 meter väster om L2015:9590, finns en ensamliggande stensättning (L2014:1082). Samtliga lämningar har förmodligen ingått i samma gravkomplex.

Ungefär 200 meter åt sydväst, på en uppstickande höjd, ligger högen L2015:9506. Den är nio meter i

diameter och 0,5–1 meter hög, med enstaka stenar i ytan. I Kulturmiljöregistret är högen något felplacerad och ligger i verkligheten precis på södra sidan av elljusspåret. Strax norr om spåret ligger däremot högen L2014:108 samt stensättningarna L2014:109 och L2015:9507 (figur 3).

Tidigare arkeologiska insatser

Flera arkeologiska uppdrag av varierande omfattning har utförts i trakterna kring Täby IP. Närmast i tid och rum är ytterligare en schaktningsovervakning som bland annat berörde den norra delen av det aktuella gravfältet L2015:9590. Vid schaktningen påträffades en härd som bedömdes höra till aktiviteter knutna till gravfältet (Malmström 2025). I samband med arbetet med en ny detaljplan som innefattade Täby IP genomfördes en arkeologisk utredning år 2016. Inga nya fornlämningar påträffades då (Ekman 2016). Flera större utredningar med efterföljande arkeologiska insatser har gjorts i samband med större infrastrukturprojekt i området, bland annat inför Norrortsleden.

Figur 3. Karta över den kända fornlämningsbilden i närområdet mot bakgrund av Terrängkartan. Skala 1:5 000.

GENOMFÖRANDE

Den ursprungliga planen för markingreppen berörde nedgrävning av fundament till lyktstolpar, samt elledning för strömförsörjning. Installationen kom däremot att ändras, för att göra så lite ingrepp i fornlämningssmiljön som möjligt. Istället beslutades att ställa lyktstolparna på fundament, betongplattor, ovan mark. I praktiken innebär detta att små och grunda schakt grävdes längs spåret, där grus och utjämnande material ska läggas ut och fundamenten

placeras. Schakten grävdes ner till 0,10 meters djup. Strömkabeln till lyktstolparna skulle inte schaktas ner utan läggs ovan jord. Den arkeologiska insatsen innebär i princip att peka ut lämpliga platser att ställa stolparna på, för att undvika att beröra synliga eller potentiella lämningar på gravfältet. Dokumentation av grävda schakt gjordes i Mergin Maps och inmätning gjordes med RTK-GPS.

Figur 4. Schakt 5. Foto från nordväst.

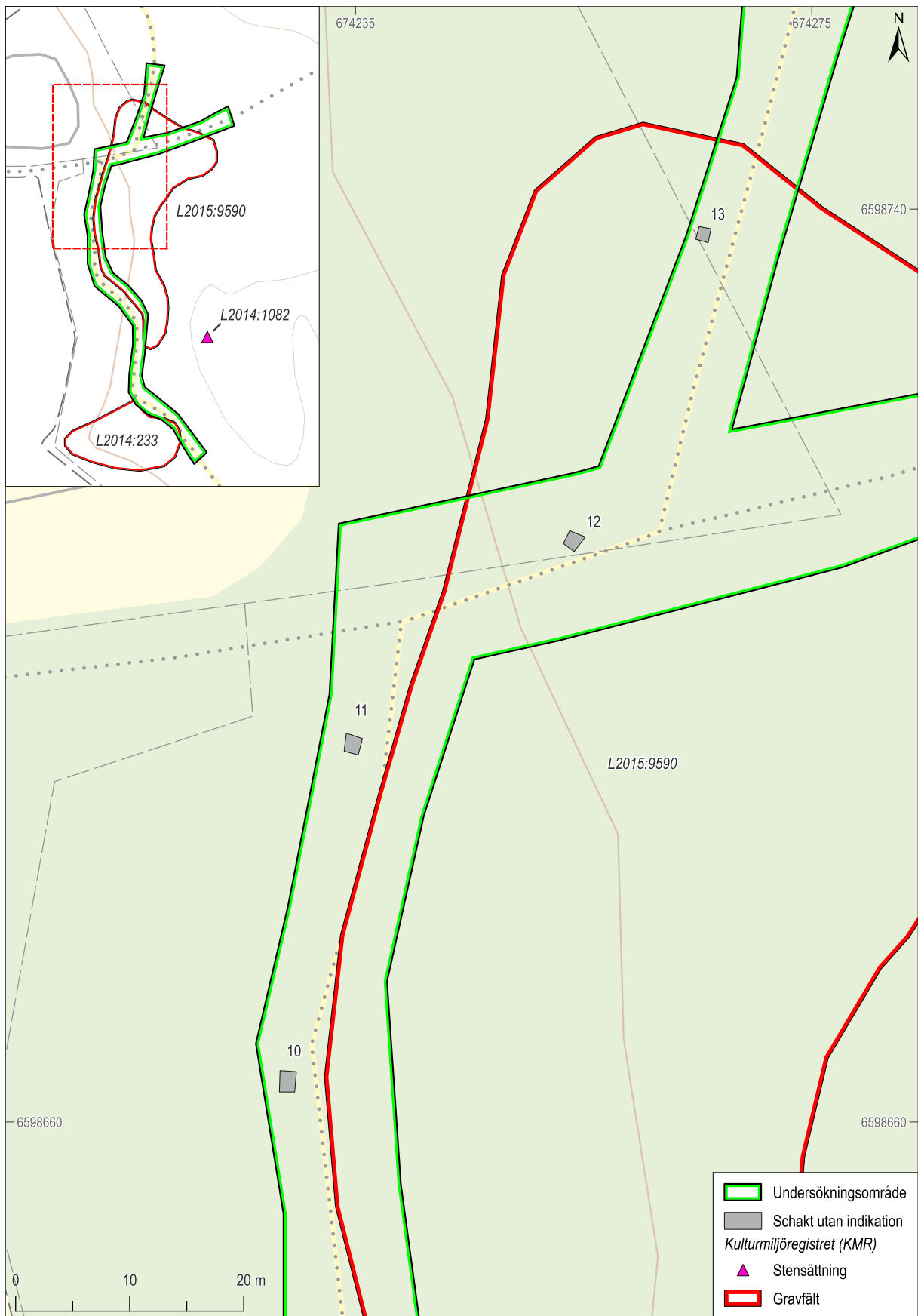
RESULTAT

13 mindre schakt, cirka 1–2×1 meter stora, grävdes längst med spåret. Då stolparna ska placeras på fundament var placeringen relativt flexibel och några av de utpekade platserna justerades för att undvika eventuella fornlämningar. Schaktningen innebar att torvskiktet och cirka 10 centimeter av underliggande jordmån grävdes bort, majoriteten av schakten nådde inte ner till steril undergrund. I schakt 9 på-

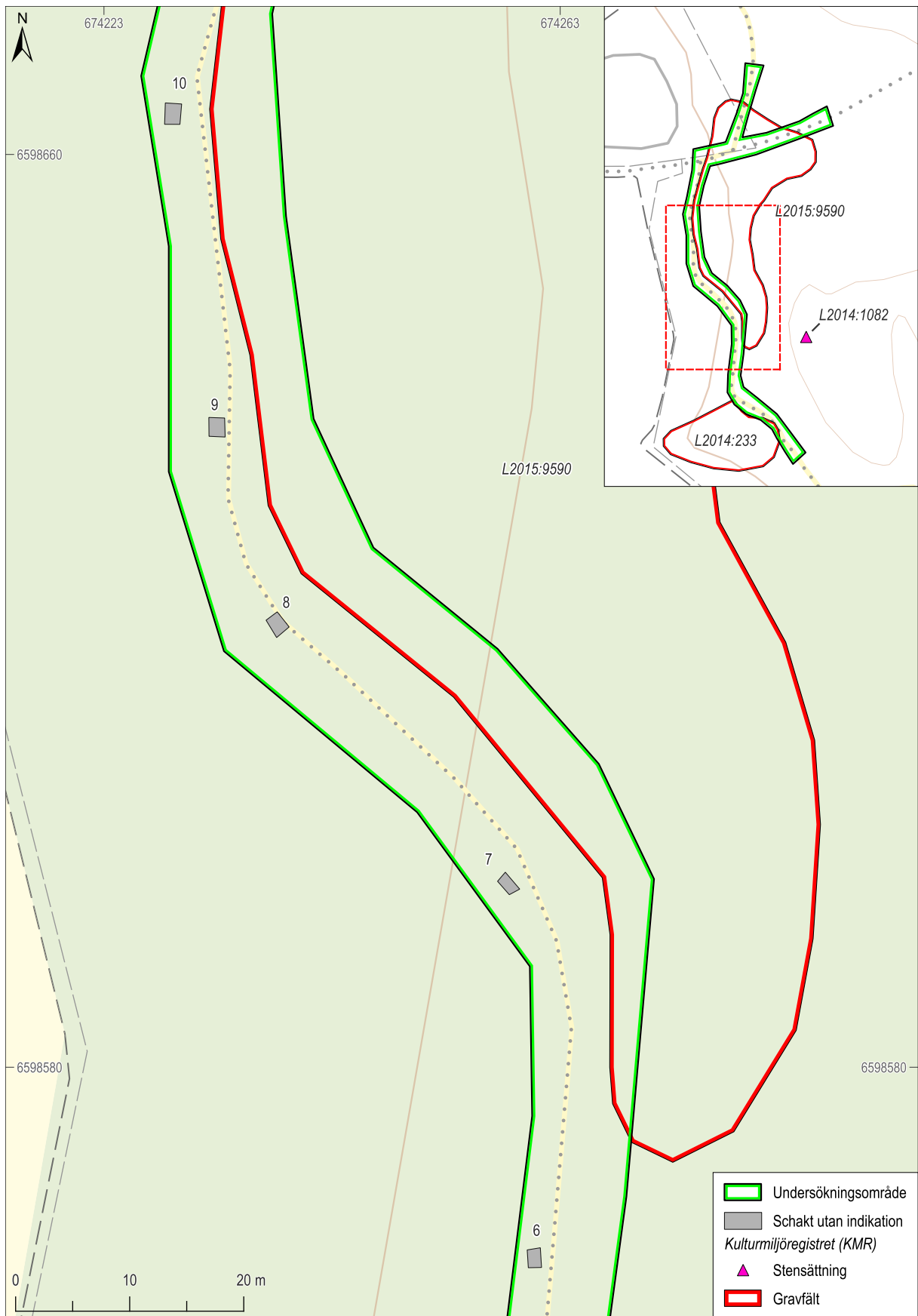
träffades ett sentida stolphål, 0,5×0,5 meter stort. Troligen är det en äldre lyktstolpe, eller ett tidigare försök att gräva ner den befintliga stolpen som står precis norr om schaktet. Inget av arkeologiskt intresse påträffades vid schaktningen. I samband med uppdraget mättes högen L2015:9506 in och geometrin i Kulturmiljöregistret har justerats därefter (figur 5–9).

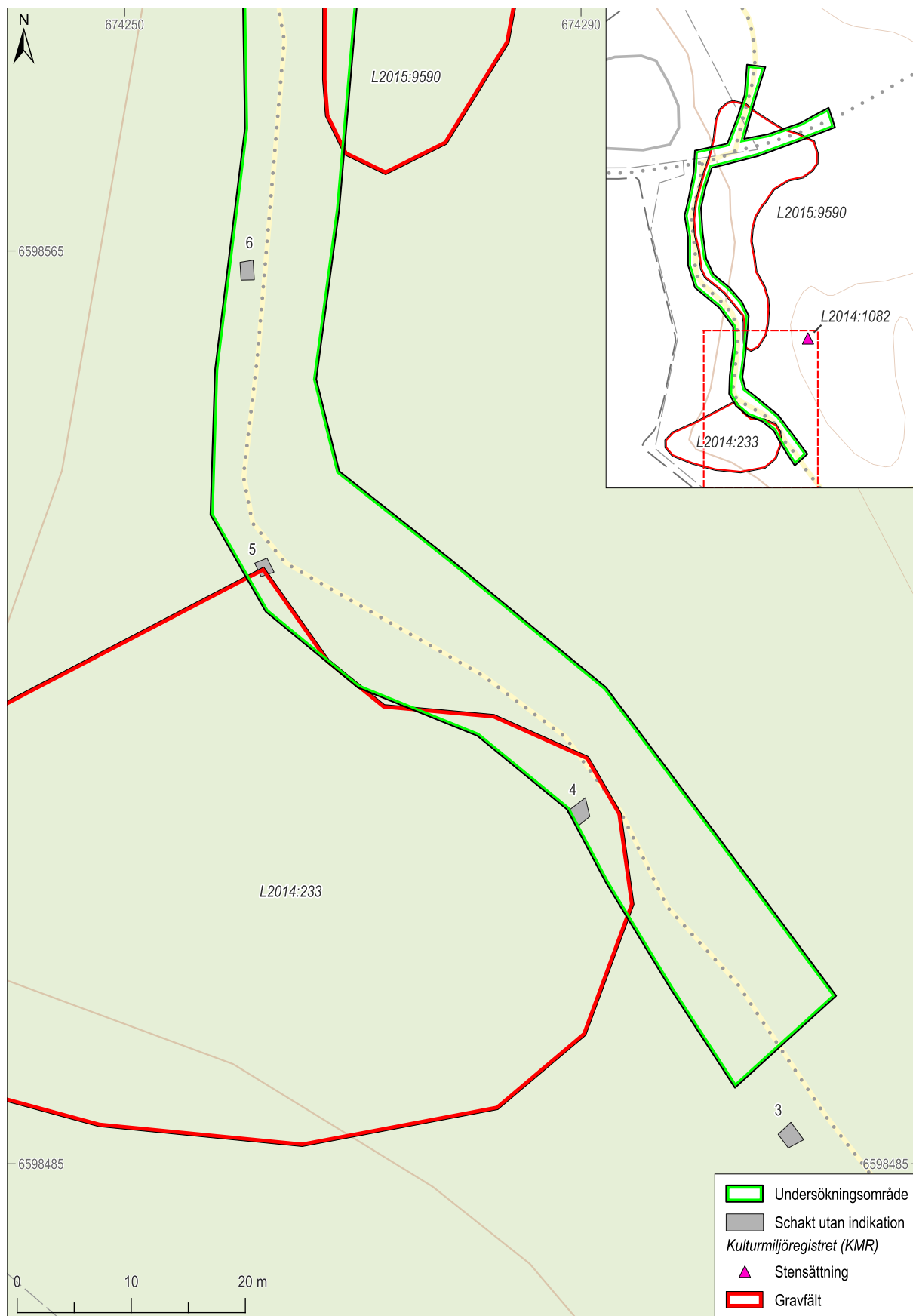
Figur 5. Schakt 2, i bakgrunden högen L2015:9506. Foto från norr.

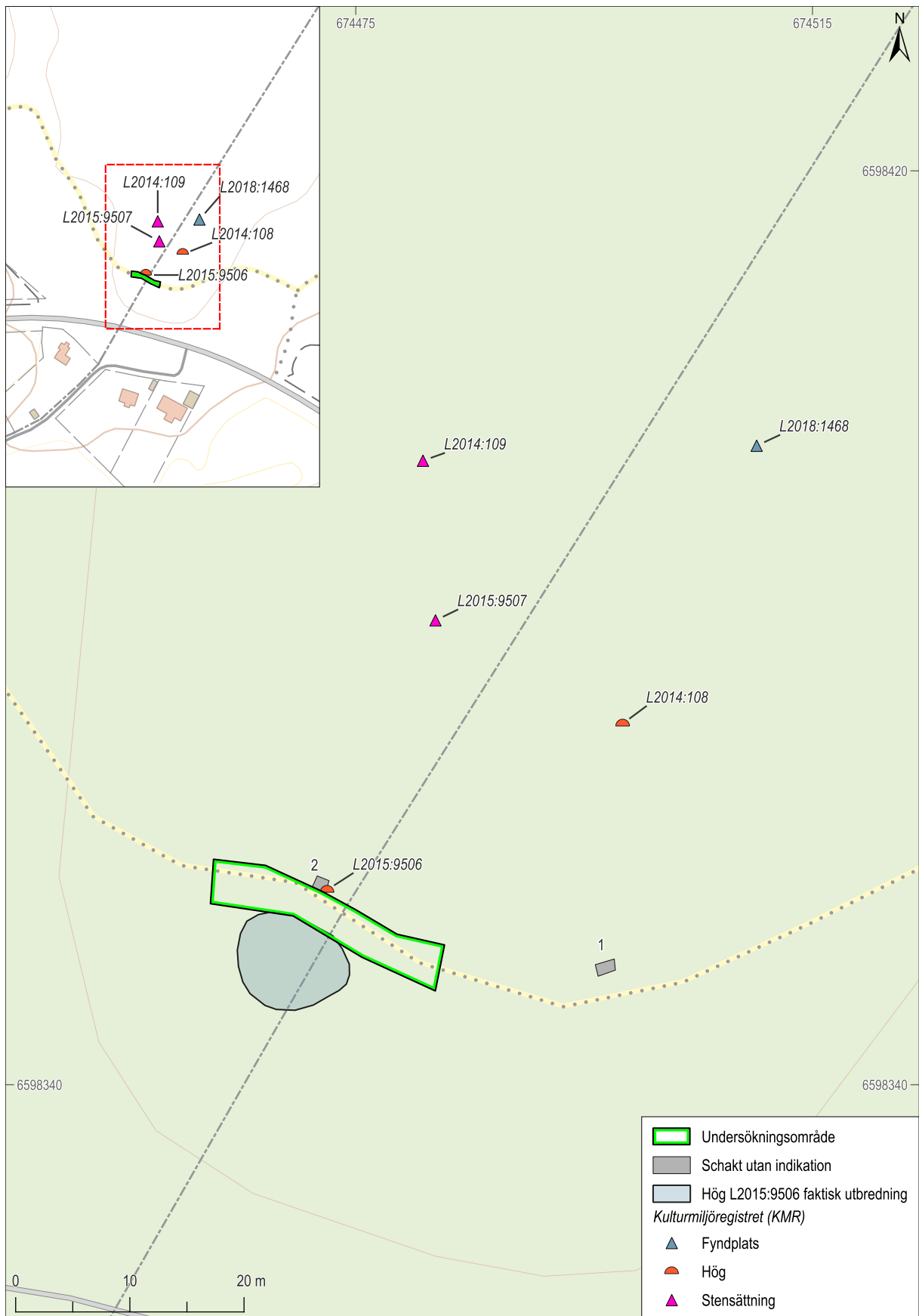
Figur 6. Plan över schakt 10 till 13. Mot bakgrund av Fastighetskartan. Skala 1:500. Översikt i skala 1:4 000.

Figur 7. Plan över schakt 6 till 10. Mot bakgrund av Fastighetskartan. Skala 1:500. Översikt i skala 1:4 000.

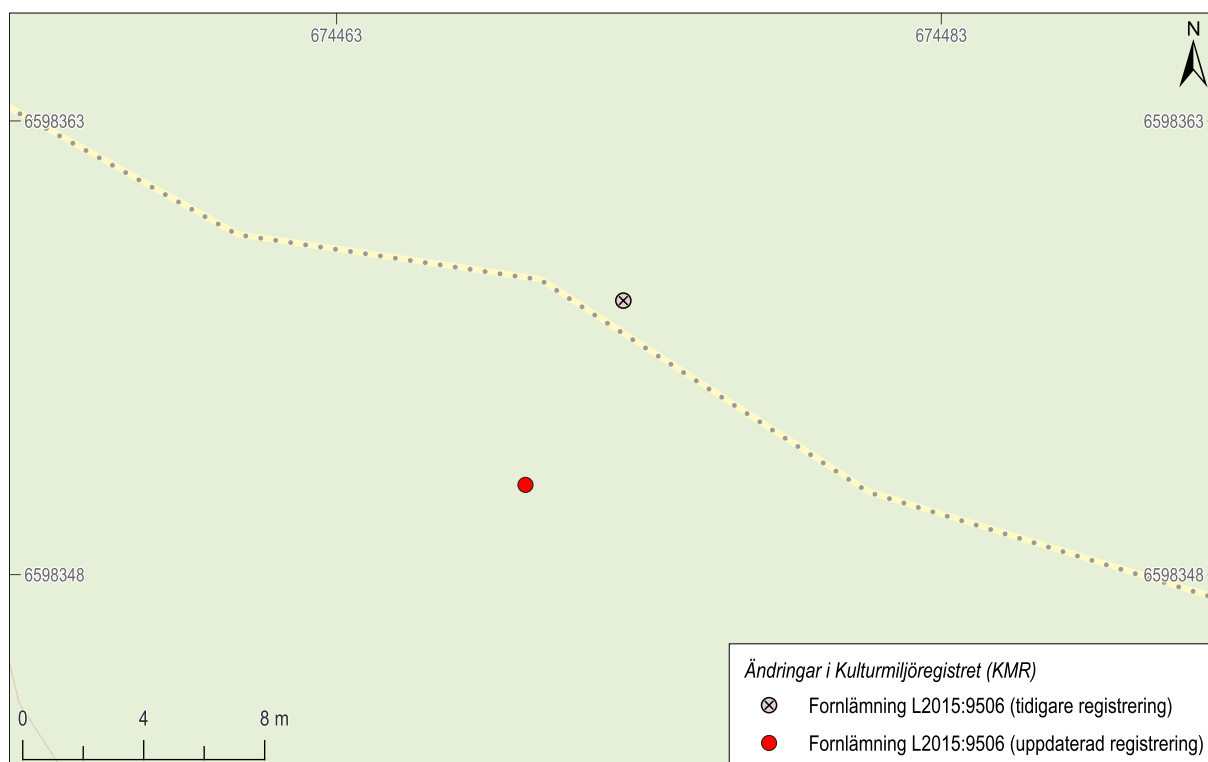

Figur 8. Plan över schakt 3 till 6. Mot bakgrund av Fastighetskartan. Skala 1:500. Översikt i skala 1:4 000.

Figur 9. Plan över schakt 1 och 2. Mot bakgrund av Fastighetskartan. Skala 1:500. Översikt i skala 1:4 000.

ÄNDRINGAR I KULTURMILJÖREGISTRET (KMR)

Figur 10. Ändringar i Kulturmiljöregistret (KMR). Plan som visar det tidigare registrerade läget, samt det justerade och korrekta läget. Mot bakgrund av Fastighetskartan. Skala 1:250.

Lämningsnr (KMR)	Lämningsstyp	Tidigare antikvarisk bedömning	Ny antikvarisk bedömning	Undersökningsstatus	Beskrivning av lämning
L2015:9506	Hög	Fornlämning	Fornlämning	Ej undersökt	Hög, rund, 9 m i diam. och 0,5-1 m h. I ytan enstaka stenar, 0,2-0,5 m st. I mitten en sänka, ca 2 m i diam och 0,1 m dj.

Figur 11. Tabell över ändringar i Kulturmiljöregistret (KMR) efter avslutat uppdrag.

REFERENSER

Litteratur

EKMAN, T. 2016. *Ny väg till Täby II. Prästgården 2:1 och 2:5, Täby socken och kommun, Stockholms län. Arkeologisk utredning, etapp 1 och 2.* Rapport 2016:40. Arkeologgruppen AB.

MALMSTRÖM, S. 2025. *Schaktningsövervakning i Täby kyrkby, inom fornlämningar L2015:9278 och L2015:9590. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Lämning L2015:9278, L2015:9590, L2025:4493 & L2025:4503. Fastighet Täby kyrkby 26:1 och Prästgården 2:1, Täby socken, Täby kommun, Stockholms län.* Rapport 2025:3818. Arkeologikonsult.

SAMHÄLLSUTVECKLINGSKONTORET, TÄBY KOMMUN
2024. *Kulturmiljöer i Täby - riktlinjer.*

Digitala källor

KULTURMILJÖREGISTRET (KMR)
Riksantikvarieämbetets söktjänst (Fornsök) med alla kända registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige
<https://app.raa.se/open/fornsok/>

BILAGA 1. SCHAKT

Schakt-nr	Typ	Storlek L x B (m)	Area (m ²)	Djup (m)	Beskrivning	Kontext	Lämnings-nr (KMR)
1	Schakt utan indikation	1,75 x 0,9	1,66	0,1	0,1 m grästorv. I botten siltig mylla. Steril nivå ej nådd.		
2	Schakt utan indikation	1,2 x 1	1,32	0,1	0,1 m grästorv. I botten siltig mylla, flera rötter. Steril nivå ej nådd.		
3	Schakt utan indikation	1,9 x 1,5	2,58	0,1	0,1 m skogstorv, i botten gråbrun siltig mylla. Steril undergrund ej nådd.		
4	Schakt utan indikation	2 x 1,5	2,54	0,1	0,1 m skogstorv. I botten gråbrun silt. Steril undergrund ej nådd.		
5	Schakt utan indikation	1,3 x 1,2	1,58	0,4	0,05 m skogsmylla. I botten påfört grus. Steril undergrund ej nådd.		
6	Schakt utan indikation	1,5 x 1,2	1,91	0,1	0,1 m skogsmylla, mörk och rik på organiskt material. I botten berghäll.		
7	Schakt utan indikation	1,5 x 1	1,79	0,1	0,1 m skogsmylla. I botten gråbrun silt. Steril undergrund ej nådd.		
8	Schakt utan indikation	1,7 x 1,4	2,29	0,1	0,1 m skogstorv. I botten gråbrun silt. Steril undergrund ej nådd.		
9	Schakt utan indikation	1,6 x 1,4	2,32	0,1	0,1 m skogstorv. I botten steril undergrund av gul sand. Mitt i schaktet finns ett sentida stolphål som troligtvis är en tidigare lyktstolpe.		
10	Schakt utan indikation	1,8 x 1,4	2,54	0,1	0,1 m grästorv. I botten ljus gråbrun silt. Steril undergrund ej nådd.		
11	Schakt utan indikation	1,6 x 1,5	2,1	0,1	0,1 m skogstorv. I botten mörkbrun myllig silt. Steril undergrund ej nådd.		
12	Schakt utan indikation	1,4 x 1,2	1,86	0,1	0,1 m skogstorv. I botten steril undergrund av ljus brungrå grusig silt. Rikligt med rötter.		
13	Schakt utan indikation	1,2 x 1,2	1,31	0,2	0,1 m skogstorv följt av 0,1 m ljusbrun silt. I botten steril undergrund av beige morän.		
13	Schakt utan indikation		1,86	0,1	0,1 m skogstorv. I botten steril undergrund av ljus brungrå grusig silt. Rikligt med rötter.		

Rapporter från Arkeologikonsult 2025:3871